Az elektromosság a háztartásban.

Írta: Martos Viktor.

Ha végig tekintünk az emberiség kulturális fejlődésén a prehisztorikus időktől egészen napjainkig, okvetlenül arra az első pillanatban kissé szerénytelennek tetsző konklúzióra kell jutnunk, hogy az utolsó félszázad szédületesen nagyarányú vívmányai minőségben és tartalomban oly mértékben múlták fölül a letűnt évezredek tényleges eredményeit, hogy a reális alapon való összehasonlításnak még létjogosultsága sem állhat fönn.

Ennek a szédületes fejlődésnek a középpontjában áll a félelmetes modern munkaerő. Az elektromosság, mint az energiának legesztétikusabb, legművészibb formája, örök időkig hirdetve az emberi geniálitás feltétlen diadalát. A nagy, az igazi kulturális fejlődéssel annyira egybeforrott, hogy a köztudatba szinte belegyökeredzett az a fölfogás, mintha ő szimbolizálná egész modern haladásunkat.

Századunk, ez a valódi self-made század az elektromosság jegyében született, pedig nem mondhatjuk, hogy talán több geniális embert produkált volna, mint a rég letűnt idők, bár kétségtelen, hogy az ismereteknek az iskolák, az újság és könyvirodalom útján való nagyobb arányú propagálása az emberiség szélesebb rétegeiből választja ki az arra hivatottakat. Az is igaz, hogy a jelenkor nagy kutatói már kész eredményeket vettek át. De bírtak-e azok az eredmények a mai szempontok szerint egyáltalában tudományos értékkel; lehetett-e azokat felhasználni, tovább fejleszteni, nem voltak-e csupán felhalmozott megfigyelések, kísérleti tünemények leírásai? Kegyeletsértőnek tartom ennek a kérdésnek további feszegetését, különben is „de mortuis nil nisi bene í”

Tény gyanánt leszögezhetjük, – amit ez az évszázad alkotott, az tisztán és egyedül az ő érdeme és hogyha igaz az a felfogás, hogy a tudománynak az az egyetlen célja, hogy a folytonos evolúció jegyében lelki és fizikai életünket a lehető legtökéletesebbé tegye, úgy ebben a törekvésben a mai tudomány elévülhetetlen érdemeket szerzett.

A városokban a tiszta, semmiféle szennyet nem okozó hangtalan villamos kocsik, villamos automobilok gördülnek tova; – a telefon, a dróton küldött és a drót-talan távíró feledtetik velünk a tér és idő fogalmát; – a világítás teljesen újszerű, csodálatos, művészi effektusok elérésére nyújt alkalmat. Az egy központban termelt energiát oly óriási területen oszthatjuk szét, olyan meszszire szállíthatjuk el, amilyen távolságokról még a legmerészebb konstructeurök sem mertek álmodozni.

Az elektromos energia elraktározható voltával párattanul áll a többi energiák sorában. Egész egyszerűen elrakhatom az accumulatorokba jobb időkre. Ez a tulajdonsága a nagy világítási és erőátviteli központokban föláll-ított gépek gazdaságos kihasználását biztosította. Nappal a generator áramának egy részével a városban lévő motorokat hajtja, a többit az accumulatorokba tölti. Este, mikor, egymaga a munkát nem bírná el, az accumulator kisegíti a bajból és visszaadja a kölcsön adott munkát. Az a gazdasági átalakulás, mely az elektromosság föllendülésének nyomában járt, egymaga számtalan új iparágat teremtve, egyszerűsége, olcsósága és ideálisan tökéletes volta miatt olyan helyekre is behatolt, ahol δ képviselte az első lépést a kultúra felé. A mozi is csak az ő protektorátusa alatt tudott világhódító kőrútjára indulni, hogy rövid pár év alatt fölcsaphasson az ismeretterjesztés legtökéletesebb eszközévé.

Ez a vázlatos és a legkisebb mértékben sem kimerítő képe az általános kulturális fejlődés kereteibe beleilleszkedő elektromosságnak; – részletesen csak azon szerepét óhajtom ismertetni, melyet a háztartások átalakításában és modernizálásában játszik.

Leginkább célhozvezetőnek tartom, ha – gondolatban – látogatást teszünk egy jobb módú polgárcsalád lakásában és szigorú, kritikus szemmel Ítélkezünk a látottak fölött.

Ebben a keretben, a gyakorlatban gazdasági szempontból már bevált találmányokat ismertetem, általánosságban – egyrészt tájékozásul, – másrészt útmutatásul azoknak, akik lakásaikat tökéletes, hygenikus és igazi kényelmes otthonná akarják varázsolni, szolgálatukba véve az elektromosságot, mint az erőforrások legízlésesebb formáját.

Tehát gyerünk arra a bizonyos vizitre. Lenn a kapu alatt villamos csengő, telefon. Nem kell, mint régebben, fölkiabálni, hogy a négyemeletes ház összes lakói végigélvezhessék az intim társalgást. Beszállunk az elektromos liftbe, megnyomjuk a megfelelő emelet gombját; a motor a padláson vagy a pincében megindul és mint a macska csöndben fölkúszunk.

A liftberendezések terjedése érdekes változást idézett elő az emeletek előkelőségi fokozatában. Azelőtt az első emelet volt a legelőkelőbb és persze a legdrágább; most a lift egyenrangúvá tette őket. Tekintetbe jön az a szempont is, hogy a felsőbb régiókban jobb a levegő, világosabbak a helyiségek, az utcai zaj nem oly erős és nincs, aki fölülről ránk szórja a szemetet, ránk verje a port . . .

Az ajtót kinyitják, mire egy rugó bekapcsolja az áramot, a csöngő irgalmatlanul csöngetni kezd, míg újra be nem csukják. Ennél a szerkezetnél az előszobatolvajokra volt különös tekintettel az elektrotechnika. A lakásban éppen nagy takarítás folyik. Csakhogy egészen különös képe van ennek a nagytakarításnak. Az ablakok zárva, a – szőnyegek, függönyök, bútorok a helyükön, takarók, kézimunkák kirakva, – és a szobalány a vacuum porszívó hosszú csövével szívja a port.

Valahol a pincében lenn van a szivattyú, ezt hajtja az elektromotor és ez a kis berendezés a ház összes porát naponta szorgalmasan összegyűjti. Cső vezet minden lakásba és mi a cső száját szép csöndesen végigsimítjuk a ruhákon, szőnyegeken, függönyökön, festményeken, bútorok faragványai fölött, hogy kiszippanthassuk a port.

Nem hallatszik többé az irtózatos csatazaj reggel hét és kilenc óra között. Ki ne ismerné a prakkerek ritmikus csattanását, a szőnyegek tompa puffanását, mikor a rács vadul csörömpöl, az ablakok remegnek és a hatalmai porfelhők szép lassan gomolyognak lefelé emeletről emeletre, keresve új hazát, ahol letelepedhetnek, – esetleg, ha jobb hely nincs, az emberek tüdejébe; de

ne aggódjunk, az nem mind por, van közötte egy pár millió jól kifejlett tüdővészbacillus is. Nekünk mesterségesen kell tenyésztenünk a tüdővészeseket, hiszen összesen csak egy millió van ebben a szép, egészséges országban. A törlőrongy rázása is elmarad; pedig nem utolsó látványosság, mikor a szobában gondosan összegyűjtött port egy könnyed és biztos mozdulattal a gyanútlan járókelők fejére rázzak.

Hygenikus szempontból kötelezővé kellene tenni minden házba a vacuum porszívó bevezetését, legalább is a főváros belső körletében Nem jár sok költséggel, tehát könnyen megvalósítható. A szőnyegkereskedők veszteni fognak vele, mert a szőnyegek legalább kétszer annyi ideig tartanak ki, nem teszi őket tönkre a porolás. Ennyi éppen elég volt a tisztaságról, most gyerünk és nézzük meg, hogy állunk világítás dolgában.

Petróleum, gáz, villany versenyeznek. Petróleum és gáz olcsóbbak, de például nem szabad csak úgy egyszerűen a „petróleum plus gyertya” és a villanyszámlákat összehasonlítani, mert a villanynyal szükség szerint minden mellékhelyiséget tetszőlegesen rövid időre világíthatunk és 3-4-szer olyan intenzív a villanyvilágításunk, míg a petróleum gyönge vöröses fénye mellett éppen hogy csak látunk valamit.

A petróleum-lámpák naponta gondos tisztogatást igényelnek, könnyen füstölnek, üvegük hamar reped és sok rontott levegőt produkálnak. A gáz fénye már megfelelő erősségű volna, ezért a fémszálas izzó lámpák tökéletesítése előtt előnyben is részesítették, de most nehézkes kezelése, a bevezetés drágasága, nyáron a fejlődő meleg, a sok rontott levegő és a robbanás veszélye nem teszik ajánlatossá az alkalmazását.

Ellenben az elektromos világítás előnyeit mindnyájan ismerjük. Semmi kezelés! Robbanás veszélye nincs. Egy csöpp piszkot sem okoz és olyan rövid időre is használhatom, amilyen rövid idő alatt más lámpát meg sem tudok gyújtani; nem kell botorkálni a sötétben, gyufák után vadászni, hanem egy könnyed csavarás az ajtónál elegendő.

Menyezeti, indirekt vagy reflex világítás, művészies, dekorativ fényeffektusokat csak villamos lámpákkal tudunk elérni. Diskrét színhatások létesítésére függönyök, csipkék mögé rejtett apró villanykörtéket használunk.

Aki a kultúrember túlfinomult esztétikai érzékével figyeli meg a természetes és mesterséges fény által világított lakás közötti különbséget, rögtön szemébe ötlik az a disharmonikus elváltozás, melyet a nappali fényben oly kellemes, színhatásokban gazdag lakás, a mesterséges fény következtében szenved. A diskrét színek bántóan kellemetlenekké válnak, a szemnek egyenesen fájdalmat okoznak, a szobák alsó harmada intenzíven világos, csak erősen összehúzódott pupillával tudunk a szoba közepe felé tekinteni, ahol a fényforrás van fölfüggesztve, míg a szobák felső két harmada sötét, a fal színét, a felfüggesztett képeket a lámpára erősített szóró ernyő árnyéka miatt nem lehet kivenni; a tárgyak éles árnyékot vetnek, a lakás rendkívül barátságtalan, idegenszerű, vad.

(Vége következik.)